

Nisâ Sûresi 166. Âyetin İki Farklı Çevirisine ve Totoloji Sorununa Analitik Bir Yaklaşım

Ali Rıza Güneş

Dr., T.C. Millî Eğitim Bakanlığı
Kahramanmaraş, Türkiye
arizagunes@yahoo.com
<http://orcid.org/0000-0002-0298-5646>

Öz: Kur'an, bir benzeri meydana getirilemeyen mûcize bir kitaptır. O, şahadet âlemiyle gayb âlemi arasında bağ kurar. Söylediklerini delillendirir, şahitli konuşur. Çelişki, kısır döngü, hurafe ve kuruntudan uzaktır. Kur'an'ın doğru çevirisi, ilâhî mesajın sağlıklı bir şekilde iletilmesi açısından önemlidir. Günümüzde pek çok meâl ve tefsirde farklı çeviriler bulunmaktadır. Bu çevirilerden biri de Nisâ 166. âyetle ilgilidir. Bu âyet, Kur'an'ın Allah'tan olduğuna dair şahitliği konu edinmektedir. Meâller, bu şahitliğin delilli olup olmaması şeklinde ikiye ayrılmaktadır. Bir grup mütercim, bu şahitliğin delilsiz gerçekleştiğini belirten bir çeviri yapmaktadır. Diğer bir grupsa bu şahitliğin Kur'an deliliyle gerçekleştiğini belirtmektedir. Delilsiz şahitlik çevirisi, totoloji iddiasına yol açmaktadır. Totoloji sorununun nasıl çözümleneceği, konunun önemli bir kesitidir. Delilli şahitlik çevirisi de şahitliğin hangi yollarla ispatlanacağını gerektirmektedir. Bu makale, bahsedilen iki soruyu cevaplamak üzere kaleme alınmaktadır. Çözüm yolu olarak Kur'an'ın siyâk sibâk ve genel bağlamından faydalanılmaktadır. Aynı zamanda akıl yürütme (*istidlâl*) yöntemi kullanılmaktadır. Böylece ilgili âyetin sağlıklı çevirisine ve yorumuna ulaşılmaya çalışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Meâl, Totoloji, Delil, *istidlâl*.

Geliş Tarihi | Received Date: 15.09.2022

Kabul Tarihi | Accepted Date: 29.11.2022

Araştırma Makalesi | Research Article

Atıf | Citation: Güneş, Ali Rıza. "Nisâ Sûresi 166. Âyetin İki Farklı Çevirisine ve Totoloji Sorununa Analitik Bir Yaklaşım". *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 31/2 (Aralık 2022), 639-661.
<https://doi.org/10.51447/uluifd.1175528>

An Analytical Approach to Two Different Translations of the 166th Verse of Sūrat (Surah) al-Nisā² and the Problem of Tautology

Abstract: The Qurʾān is a miraculous book, the like of which cannot be produced. The Qurʾān establishes a link between the visible (physical) world and the invisible (metaphysical) world. The Qurʾān proves what it says, it speaks with testimony and evidence. It is free from contradiction, vicious circle, superstition and delusion. The correct translation of the Qurʾān is important for the transmission of the divine message. There are different translations in many meaning of Qurʾān and tafsīr. One of these translations is about the 166th verse of Sūrat al-Nisā². This verse deals with the testimony that the Qurʾān is from Allah. The meanings of Qurʾān are divided into two as whether this testimony is evidenced or not. A group of translators is making a translation stating that this testimony took place without evidence. Another group states that this testimony took place with the evidence of the Qurʾān. The translation of evidence-free testimony leads to the claim of tautology. How to solve the problem of tautology is an important part of the issue. In translations expressing that testimony must be evidenced, the forms of proof must be revealed. This article attempts to answer these two questions. As a solution, the siyāq-sibāq and general context of the Qurʾān is used. At the same time, the method of reasoning (istidlāl) is used. Thus, it is tried to reach the most appropriate translation and interpretation of the verse.

Keywords: Tafsir, Meaning of Qurʾān, Tautology, Evidence, Istidlāl.

[You may find an extended abstract of this article after the bibliography.]

Giriş

Âlemlere hidâyet, rahmet ve şifâ için gönderilen Kurʾanʾın,¹ anlaşılacak üzere dünya dillerine tercüme edilmesi önemli olduğu kadar bunun mümkün olduğunca en doğru şekilde tercüme edilmesi ve tefsirinin yapılması da önemlidir. Bu nedenle meâl ve tefsir faaliyetlerinde yöntem bilime ve Kurʾan bütünlüğüne riayet etmek önem arz etmektedir. Kurʾanʾın tercüme ve tefsirindeki her türlü zorluğu doğru yöntemlerle aşarak onun anlamının Türkçeʼye düzgün bir şekilde aktarılması, bu ilâhî son kitabın saygınlığının korunması ve mesajlarının muhataplarına doğru bir şekilde ulaştırılması açısından değerli bir çalışmadır. Aksi takdirde meâl ve yorum faaliyetlerinde küçük hataların dahi zamanla daha büyük hatalara ve çeşitli sorunlara yol açtığı bilinmektedir. Zira özellikle yeni nesiller, bir insan ürünü olan çeviriler ve tefsirlerde buldukları dil ve mantık hatalarını² mütercim ve müfessirden değil de doğrudan Kurʾanʾdan kaynaklandığını sanmakta ve bu sebeple Kurʾanʾa olan saygınlık ve

¹ el-Enʾâm 6/157; el-İsrâ 17/9, 82.

² Meâllerdeki anlatım bozuklukları için bk. Abdulcelil Bilgin, *Kurʾan Meâllerindeki Anlatım Bozuklukları* (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2012), 13; Emrullah İşler, “Çokanlamlılık, Anlam Daralması ve Kurʾanʾın Türkçe Çevirilerinde Yapılan Yanlışlar”, *Kurʾan ve Dil, Dilbilim ve Hermenötik Sempozyumu* (Yüzüncü Yıl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi), ed. Necati Kara (Erzurum: Bakanlar Matbaası, Mayıs-2001), 396-397.

imanlarında zafiyet yaşayabilmektedirler.³

Söz konusu problemlerin doğması durumunda Kur'an hakkında bazı sorular gündeme gelmektedir. Bunların en ciddiisi de Kur'an'ın kaynağına yönelik olanıdır. Acaba Kur'an'ın Allah'tan geldiği inancı, hiçbir delile ve ölçüye dayanmayan saf bir inanca mı dayanmaktadır yoksa ona iman etmeyi sağlayan güçlü deliller bulunmakta mıdır? Bu cümleden olmak üzere Kur'an, akıl ve sorgulama dışı tutulan bazı ideolojilere mi benzemektedir? Kur'an delile değil de saf duyguya dayanan dogmatizm,⁴ bir şeyi yine kendisiyle tanımlayan bir tavrı ifade eden totoloji⁵ ve inanç esaslarına hiçbir aklî değerlendirmeye başvurmadan salt iman etmeyi savunan aşırı fideizm⁶ gibi midir? İmanın delile dayanıp dayanmaması konusunda Hıristiyan dogmatizmi⁷ ile İslam ilâhiyatı arasında hiçbir fark yok mudur? Kur'an'ın Allah'tan olduğuna dair herhangi bir delile gerek olmadığını savunmak, bu ilâhî kitabın “yaşayan bir delile dayanarak yaşasın”,⁸ “delilinizi getirin!”⁹ gibi iman edilmesini istediği konularda delil isteyen karakteriyle çelişmez mi?

Bu makalede Nisâ 166. âyetinin en doğru çevirisi ve tefsiri konu edilerek bu çerçevede söz konusu edilen soru(n)lara cevap bulunmaya çalışılmaktadır.

لَكِنَّ اللَّهَ يَشْهَدُ بِمَا أَنْزَلَ إِلَيْكَ إِنَّكَ أَرْسَلْتَهُ بِعِلْمِهِ وَالْمَلَائِكَةُ يَشْهَدُونَ وَكَفَى بِاللَّهِ شَهِيدًا

Bu âyetin¹⁰, meâl ve tefsirlerde iki farklı çevirisi bulunmaktadır. Kaynaklarda yer alan bu iki çeşit çeviri ve yorumdan hangisinin Kur'an'a daha uygun düştüğünü belirlemek gerekmektedir. Bunu belirlerken bu âyetin ilgili diğer âyetlerle bağlantısından ve Kur'an bütünlüğünden istifade edilecektir.

İlgili âyetin çevirisi ve yorumuyla alâkalı yaklaşımlar şöyle sıralanabilir:

³ Mustafa Ünverdi, “Din Karşıtı Yayınlar ve Gençlerde Ateistik Eğilimin Nedenleri”, VII. Dini Yayınlar Kongresi, ed. Huriye Martı (İstanbul: DİB Yayınları, 2019), 276-282.

⁴ Ahmet Cevizci, *Paradigma Felsefe Sözlüğü* (İstanbul: Paradigma Yayınları, 1999), “dogmatizm”, 249. Batı kaynaklı “totoloji” terimine, İslam literatüründe “devir” denmektedir ve şöyle tanımlanmaktadır: “Bir şeyi dolaylı bir şekilde yine kendisiyle tarif ve ispat etme anlamında mantık ve felsefe terimi.” (Metin Yurdağür, “Devir”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1994), 9/230-231)

⁵ Cevizci, *Felsefe Sözlüğü*, “totoloji”, 448, 851.

⁶ Cevizci, *Felsefe Sözlüğü*, “fideizm”, 350-351; Hulusi Arslan, “Kur'an'ın İman Öğretileri Işığında Fideizm'in Kritiği”, *İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi [Mesned İlahiyat Araştırmaları Dergisi]* 2/1 (2011), 49-69.

⁷ Şinasi Gündüz, “Hıristiyanlık”, *Dünya Dinleri*, ed. Şinasi Gündüz (İstanbul: MilelNihal Yayınları, 2019), 120-121.

⁸ el-Enfâl 8/42.

⁹ el-Enbiyâ 21/24; en-Neml 27/64.

¹⁰ en-Nisâ 4/166.

1. Allah, Melekler ve Resulullah Arasında Gerçekleşen Şahitliği Esas Alan Yaklaşım

Bazı meâl ve tefsirler, Nisâ 166. âyeti şu şekilde çevirip yorumlamaktadırlar:

“Fakat Allah, sana indirdiğine şahitlik eder; onu kendi ilmi ile indirdi. Melekler de (buna) şahitlik eder. Ve şahit olarak Allah kâfidir.”¹¹

“Fakat Allah, sana indirdiğini kendi ilmiyle indirmiş olduğuna şahitlik eder. Melekler de buna şahitlik eder. Şahit olarak Allah yeter.”¹²

Âyeti bu kapsamda çevirenlerden bazıları şunlardır: Muhammed Esed (öl. 1992), Bekir Sadak (öl. 1993), Ömer Öngüt (öl. 2010), Yaşar Nuri Öztürk (öl. 2016), Ali Ünal, Harun Yıldırım, Kadir Çelik, Mustafa Çevik, Süleyman Ateş, Bayraktar Bayraklı, Mustafa Öztürk.¹³

Bazı tefsirlerde bu âyetle ilgili olarak Kur’an’ı Allah’ın indirdiğinin şahidinin Allah ve melekler olduğu yorumu yapılmaktadır.¹⁴ Dolayısıyla bu görüşe sahip meâl ve tefsirlerde şahitlik, Allah-melekler-Resulullah arasında gerçekleşmiş olmaktadır. Bu durumda Kur’an’ın Allah’ın ilmiyle indiğinin şahidi, Allah ve melekler olmuş bulunmakta ve Resulullah bu konuda yüksek bir moral ve mânevî güç kazanmış¹⁵ olmaktadır. Fakat bu çevirilerde ve yorumlarda söz konusu şahitlik, insanların görüp bileceği bir delille ispatlanmamaktadır. Böyle bir yaklaşım az bir tefsirde bulunmakta, meâllerdeyse daha fazla bulunmaktadır.

2. Allah, Melekler, Resulullah ve Kur’an Arasında Gerçekleşen Şahitliği Esas Alan Yaklaşım

Bazı meâl ve tefsirler ise Nisâ 166. âyetini daha geniş bir kapsamda çevirip yorumlamaktadırlar:

“Fakat Allah, sana indirdiği bu **Kur’an ile** şehâdet eder ki onu kendi ilmi ile indirmiştir.

¹¹ Kur’an-ı Kerim ve Açıklamalı Meâli, çev. Hayrettin Karaman vd. (İstanbul: TDV Yayınları, 2007), en-Nisâ 4/166. Ayrıca bk. Hayrettin Karaman vd., Kur’an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir (Ankara: DİB Yayınları, 2007), 2/182.

¹² Kur’an-ı Kerim Meâli, çev. Halil Altuntaş - Muzaffer Şahin (Ankara: DİB Yayınları, 2009), en-Nisâ 4/166. Ayrıca bk. Kur’an-ı Kerim Meali Anlam ve Yorum Merkezli Çeviri, çev. Mustafa Öztürk (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2018), en-Nisâ 4/166.

¹³ Kur’anı Kerim Mealleri, “Nisâ 4/166” (Erişim 25 Eylül 2022).

¹⁴ Muhammed b. Cerir et-Taberî, Câmî’u’l-beyân fi tefsiri’l-Çur’ân, thk. Ahmed Muhammed Şâkir (b.y.: Müessesetü’r-Risâle, 2000), 9/410. (Taberî, farklı görüşleri de zikretmektedir); Muhammed b. Ahmed el-Kurtubî, el-Câmi’ li-ahkâmi’l-Çur’ân ve’l-mübeyyin limâ teẓammenehû mine’s-sünneti ve âyi’l-furkân, thk. Ahmet Berdûnî (Kahire: Dâru’l-Kütübî’l-İlmiyye, 1964), 6/19; Karaman vd., Kur’an Yolu, 2/184.

¹⁵ Karaman vd., Kur’an Yolu, 2/184.

Melekler de buna şahitlik eder. Şahit olarak Allah yeter.”¹⁶

“Fakat Allah Teâlâ -senin nübüvvetine- sana indirmiş olduğu -Kur’an’ı mübin- ile şahitlik ediyor ki, onu kendi ilmiyle indirmiştir.”¹⁷

Âyeti bu doğrultuda meâllendirenlerden bazıları şunlardır: Elmalılı Hamdi Yazır (öl. 1942), Hasan Basri Çantay (öl. 1964), Ömer Nasuhi Bilmen (öl. 1971), Abdalbaki Gölpınarlı (öl. 1982), Ali Fikri Yavuz (öl. 1992), Celal Yıldırım, Ahmet Tekin, Cemal Külünkoğlu, Hayrat Neşriyat, Gültekin Onan, Süleymaniye Vakfı, Tefhimü'l-Kur'an vb.¹⁸

Tefsirlere gelince onların çoğunluğunda bu âyetle ilgili olarak Kur'an'ın Allah katından indirildiğinin delilinin yine bu Kur'an olduğu vurgusu ön plana çıkmaktadır.¹⁹ Yani Allah ve melekler, bu konudaki şahitliği Kur'an delili üzerinde gerçekleştirmektedirler. Dolayısıyla Allah'ın ve meleklerin, Kur'an'ın Allah katından indirildiğine dair yaptıkları şahitlikleri Kur'an'ı delil göstererek gerçekleşmiş olmaktadır. Bu ikinci yaklaşımda Allah'ın ve meleklerin bu konudaki şahitliği, Allah-melekler-Resullullah-Kur'an arasında gerçekleşmiş, Kur'an gibi mucize bir kitap insanların önüne sağlam bir delil/belge olarak konmaktadır. Böylece hem Allah'ın ve meleklerin bu konudaki şahitlikleri gerçekleşmiş hem de bu şahitlik Kur'an gibi somut bir delille tüm insanlığa görünür ve akledilebilir şekilde ortaya konmuş olmaktadır.

¹⁶ Feyzül-Furkân Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meâli, çev. Hasan Tahsin Feyizli (İstanbul: Server Yayınları, 2013), en-Nisâ 4/166. Ayrıca bk. Kur'ân-ı Hakîm ve Meâl-i Kerim, çev. Hasan Basri Çantay (İstanbul: İslâm Mecmuası, 1984), en-Nisâ 4/166.

¹⁷ Ömer Nasuhi Bilmen, Kur'an'ın Kerim'in Türkçe Meâli Âlisi ve Tefsiri (İstanbul: Kahraman Cilt-Yayıncılık, ts), 2/708; Ayrıca bk. Kısa Açıklamalı Kur'an-ı Kerim Meali, çev. Mahmut Kısa (Konya: Armağan Yayınları, 2013), Nisâ 4/166.

¹⁸ Mealler.org, “Nisâ 4/166” (Erişim 25 Eylül 2022).

¹⁹ Abdullah İbn Abbâs, Tenvürü'l-mikbâs min tefsiri İbn 'Abbâs, haz. Ya'küb el-Fîrûzâbâdî (Lübnan: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, ts), 1/86; Ebü'l-Hasan b. Beşîr Mukâtil b. Süleymân, Tefsîru Mukâtil b. Süleymân, thk. Ahmed Ferîd (Beirut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2003), 1/272; Taberî, Câmi'u'l-beyân, 9/409-410; Muhammed b. Mahmûd Ebû Mansûr el-Mâtürîdî, Te'vilâtü'l-Çur'ân, thk. Mecdî Bâslûm (Beirut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye), 3/422; Ebü'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer ez-Zemahşerî, el-Keşşâf 'an haqâ'iki gâvâmi'it-tenzîl ve 'uyûni'l-eqâvîl fi vücûhi't-te'vîl, thk. Abdurrezzâk Mehdî (Beirut: Dâru İhyâi't-Türâs), 1/592; Fahreddîn Muhammed b. Ömer er-Râzî, et-Tefsîrû'l-kebir (Beirut: Dâru'l-Fikr, 1981), 1/1593; Muhammed b. Yûsuf b. Alî Ebû Hayyân, el-Bahrü'l-muhtî, thk. Sıdkî Muhammed (Beirut: Dâru'l-Fikr, 2003), 3/415; Ebü'l-Berekât Abdullah en-Nesefî, Tefsîrû'n-Nesefî, thk. Mervân Muhammed (Beirut: Dâru'n-Nefâis, 1/250; İsmail Hakkı Bursevî, Rûhu'l-beyân (b.y.: Dâru İhyâi't-Türâs, ts), 2/258; Ebü Hafs Ömer b. Ali İbn Âdil, el-Lübâb fi 'ulûmi'l-Kitâb, thk. Âdil Ahmed (Beirut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1998), 7/139; Ebü's-Senâ Şehâbeddin Mahmûd el-Âlûsî, Rûhu'l-me'ânî fi Tefsîri'l-Kur'ânî'l-'azîm ve's-seb'î'l-meşânî (Beirut: Dâru'l-Fikr, 1983), 6/19-22; Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, sad. İsmail Ka- raçam vd. (İstanbul: Azim Dağıtım), 3/131.

3. İki Farklı Yaklaşımın Analizi ve Sonuçları

Nisâ 166. âyetin iki farklı çevirisinden ve yorumundan hangisinin Kur'an'a daha uygun olduğu tartışması, totoloji ve delil bağlantısı üzerinde bir analiz gerçekleştir-meyi gerektirmektedir. Birinci yaklaşımın, "Bir şeyin şahidinin yine kendisi olama-yacağı, kendi dışında bir delile ihtiyaç duyacağı" mantık kuralıyla açıklanması mese-lesi, konumuz açısından dikkat çekmektedir. Acaba Kur'an, hiçbir delil ve ispat gös-termeden sırf kendisinin ilâhî bir kitap olduğunu mu iddia etmektedir yoksa ilâhî bir kitap oluşunu iç ve dış delilleriyle ortaya koymakta mıdır? Bu konu incelenirken bi-rinci görüş, "delilsiz şahitlik yaklaşımı" ve ikinci görüş de "delilli şahitlik yaklaşımı" şeklinde ifade edilecektir.

3.1. Delilsiz Şahitlik Yaklaşımının Totoloji Sorununa Yol Açması

Kur'an'ın Allah'ın kitabı olduğunun, sadece Allah, melekler ve Resulullah ara-sında bilindiği ve Allah'ın şahitliğinin de yalnızca bu kapsamda gerçekleştiğinin ka-bul edilmesi, bir yönüyle doğru gözükmemektedir. Zira bazı âyetlerde Allah'ın, şahit olarak kendisinin yettiğini söylediği ve başka bir şahide gerek duymadığı görülmek-tedir.²⁰ Ancak bu kısmî bakış, yanıltıcı bir yaklaşıma sebep olmamalıdır. Zira bir âyeti anlama, onunla ilgili diğer âyetleri göz önüne almakla mümkündür. Âyetler parçacı bir yaklaşımla değil bütüncül bakış ve bağlamla okunduğunda bunların birbirini tef-sir ederek konuları tamamladığı görülür.²¹ Şahitlik konusunun da böyle olduğu söy-lenabilir.

Şahitlik tüm insanların elinde güçlü bir delille kanıtlanmadıkça bazı açmazlar doğmaktadır. Zira böyle bir yaklaşım, totoloji düşüncesine kapı aralamaktadır. Yani ilgili âyetin birinci yaklaşımdakilere göre çevrilmesi Kur'an'ın kendine özgü yöntemi içinde doğru olsa da bu yaklaşımın Kur'an'da totoloji bulunduğu iddiasına fırsat ver-mesi veya vesile yapılması sorunludur. Örneğin günümüz tefsircilerinden Öztürk, il-gili âyete birinci görüşe yakın bir anlam vermekte ve bazı eserlerinde de Kur'an'a bakıldığında onun, "Ben, Allah kelâmıyım!" dediğini, böyle olduğunun nereden bili-neceğinin sorulması durumunda da Kur'an'ın "Çünkü Allah kelâmıyım!" diye cevap verdiğini iddia etmektedir. Ardından da bunun, "Bir şeyin kanıtının yine aynı şey olması" önermesinden hareketle bir totoloji oluşturduğunu, bu noktada akli ve aklî sorgulamaları askıya alıp sorgusuz sualsiz iman etmedikçe bu tür bir kanıtlamanın hiçbir geçerliliğinin olmayacağını söylemektedir. Ona göre sonuç olarak: "Kur'an'ın Allah sözü olduğuna iman etmeyen biri için 'Bu bir ilâhî kelâmdır. Bunda hiç şüphe yoktur.' meâlindeki âyetlerin hiçbir anlamı bulunmamaktadır."²² Sadece Öztürk'te gördüğümüz böyle bir yaklaşıma tefsirlerde rastlamamaktayız. Konuyu kimi

²⁰ et-Tevbe 9/107; el-Haşr 59/11; el-Münâfikûn 63/1.

²¹ Fatih Tiyek, *Kur'an'ı Anlamada Bağlamın Rolü ve Meallerdeki Bağlamsal Sorunlar* (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2015), 260-265.

²² Mustafa Öztürk, *Kıssaların Dili* (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2014), 76; Mustafa Öztürk, *Meal Kültürümüz* (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2008), 9.

tefsirler, parçacı, kimi de bütüncül bir yaklaşımla ele alırken Öztürk birinci yaklaşımı totoloji konusu içinde yorumlamaktadır.

3.2. Delilli Şahitlik Yaklaşımını Destekleyen Çeşitli Unsurlar

Nisâ 166. âyetin Kur'an'ın Allah katından gelmiş bir kitap olduğunu âyet içi ve dışı bağlama ait delillerle anlatan yaklaşım, bunu Allah-melekler-Resulullah-Kur'an arasında gerçekleştiğini söylemektedir. Ancak bu boyutun Kur'an geneline ait şu unsurlarla temellendirilmesi gerekmektedir:

3.2.1. Meydan Okuma (Tehaddî)

“Fakat Allah, sana indirdiği bu Kitap ile şahitlik etmektedir ki onu kendi ilmi ile indirmiş-tir.”

Âyetin bu çevirisi, Kur'an'ın meydan okuma özelliğiyle ilintilidir. Çünkü burada bir haberi ispatlama bağlamında delil getirme söz konusudur ki bu da meydan okuma anlamına gelen tehaddî olgusuyla bağlantılıdır. Tehaddî, dinî anlamda “Kur'an'ın, sahip bulunduğu edebî üstünlük ve muhteva zenginliği sebebiyle benzerinin meydana getirilememesi özelliği”²³ şeklinde tarif edilmektedir. Zira inkârcılar önceki ümmetlerde olduğu gibi Hz. Peygamberden hissî mucize istemekte, Allah da soranlara bir mucize olarak bu Kur'an'ın yeteceğini²⁴ söylemektedir.

Kur'an, *“Eğer kulumuza indirdiğimiz Kur'an hakkında şüphe ediyorsanız haydi öyleyse onun benzeri bir sûre getirin!”*²⁵ gibi tehaddî âyetleriyle²⁶ insanlara Kur'an'ın bir benzerini ortaya koyma konusunda meydan okumakta fakat insanlar onun bir sûresinin benzerini dahi meydana getirmekten aciz kalmaktadırlar. Zira Kur'an hem belâgat hem de içerik bakımından mucizedir. Yazır'ın dediği gibi Kur'an, belâgatlı nazımındaki belâgat sırları, gayba ait manalarda yüksek hakikatleri ve hükümlerdeki hikmet ve güzellik şeklinde gözümüzün önünde duran özellikleriyle bir mucize kitaptır.²⁷ Ayrıca Hz. Peygamberin, kendi toplumunda herkes tarafından hiç yalan söylemeyen emin bir şahsiyet olarak kabul edilmesi ve Kur'an'ın şüphe barındırmayan (mütevâtir) bir yolla gelmesi, onun meydan okuma özelliğini güçlendiren halkalar konumundadır. Bu manadan olmak üzere:

Kur'an:

- Tek tek lafızlardan oluşan dilinde ve üslubundaki eşsiz nazım bütünlüğü

²³ Mâtürîdî, *Kitâbü't-Tevhîd*, 261; Yusuf Şevki Yavuz, “İcâzü'l-Kur'ân”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2000), 21/403.

²⁴ el-Ankebût 29/50-51. Ayrıca bk. er-Ra'd 13/43.

²⁵ el-Bakara 2/23-24.

²⁶ Yûnus 10/38; Hûd 11/13; el-İsrâ 17/88; el-Ankebût 29/48; et-Tûr 52/34.

²⁷ Yazır, *Hak Dini*, 3/131.

- Bizans savaşları,²⁸ Mekke'ye giriş²⁹ gibi geleceğe dair gaybî haberleri
- Bedir Gazvesinde yaşanan ilâhî yardım³⁰
- Canlı varlıkların her birinin erkek-dişi özellikleriyle yaratılmış olduğu gibi ilmî haberleri
- Akli ve gönlü ikna edecek güçte fitrî ve kevnî delilleri
- İnsan ruhunu (*psikolojisi*) huzura erdiren ve hidâyete eriştiren ahlâkî nasihatleri
- Fesadı önlemek, adaleti ve hakkı tesis etmek, hayırlı olanı desteklemek gibi evrensel değerleri
- Birbiriyle uyumlu, çelişkiden uzak yapısal tutarlılığını göstermek üzere kendini sorgulatma öz güvenirliliği³¹
- Özetle şahadet ve gayb alanına ait bilgilerindeki fayda ve isabetliliğiyle mûcize bir kitap özelliği taşımaktadır. Böylesine güçlü bir donanımına sahip bu Kitap, iç ve dış delilleri (*âyetler*)³² ile ilâhî bir eser olduğunu ispatlamakta, inkârcılara da bir benzerini getirmeleri konusunda meydan okumaktadır. Böyle bir meydan okumaya cevap verilemeyişi, Kur'an'ın hiçbir insan tarafından yazılamayacağı, dolayısıyla ancak Allah katından gelmiş mûcize bir kitap olduğunu ortaya koymaktadır.³³

Kur'an'ın meydan okuma konusunda ele alınan konulardan biri sarfe nazariyesidir. Sarfe, "Kur'an'ın benzerini meydana getirme gücünün bulunduğu fakat inkârcıların bu gücü kullanmasının Allah tarafından engellendiği tezine dayanan 'icâzü'l-Kur'an teorisini ifade eder."³⁴ Bu teori bazı mu'tezile âlimlerince ileri sürülmüş fakat ehl-i sünnet âlimlerinin çoğunluğunca zayıf bulunmuştur.³⁵ Gerçekten de Allah'ın bir konuda meydan okuyup da sonra muhatabının elini kolunu bağlayarak yarışmak

²⁸ er-Rûm 30/2-5.

²⁹ el-Fetih 48/27.

³⁰ Âl-i İmrân 3/123-125; el-Enfâl 8/9-19, 41. Bu konuda sîret-nüzûl bağlamında bazı farklı yorumlara girmeksizin (bk. Büşra Nur Güler, "Sîret-Nüzûl İlişkisi Bağlamında Bedir ve Hendek Savaşı'nda Meleklerin Yardımı Meselesi", *Hadis ve Siyer Araştırmaları* 3/1 (2017), 43-74.) Meleklerin iştirak ettiği Bedir'de mü'minlere güven, sebat, moral, itminan, güç, uyku ve nusret/zafer gibi savaşın seyrini önemli ölçüde belirleyecek mânevî destek verilmesi, diğer yandan müşriklerin kalbine korku salınması, Allah'ın kullarına açık desteğidir.

³¹ "Onlar hâlâ Kur'an'ı gereği kadar düşünüp kavramazlar mı? Şayet o, Allah'tan başkası tarafından gönderilmiş olsaydı içinde kesinlikle çelişkiler bulurlardı." (en-Nisâ 4/82)

³² Halil İbrahim Bulut, *Kur'an Işığında Mûcize ve Peygamber* (İstanbul: Rağbet Yayınları, 2002), 27-29.

³³ Mâtürîdî, *Kitâbü't-Tevhîd*, 260-266; Celaleddin es-Suyûtî, *Kur'an İlimleri Ansiklopedisi El-İtkân fi ulûmi'l-Kur'an*, çev. Sakıp Yıldız vd. (İstanbul: Madve Yayınları, ts), 310-325; Kadı Abdulcebbar, *Dinin Temel İlkeleri (el-Muhtasar fi Usulî'd-Din)*, çev. Hulusi Arslan (İstanbul: Endülüs, 2017), 125-126; Yavuz, "İ'câzü'l-Kur'an", 21/403-403; Bulut, *Mûcize ve Peygamber*, 60, 71, 73, 95, 142; İlyas Çelebi, *İslâm İnanç Sisteminde Akılcılık ve Kadı Abdulcebbar* (İstanbul: Rağbet Yayınları, 2002), 319.

³⁴ Yusuf Şevki Yavuz, "Sarfe", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2009), 36/140-141.

³⁵ Yavuz, "Sarfe", 140-141.

istemese gibi bir durum Onun şanına yakışmadığından insanların, Kur'an'ın bir benzerini meydana getirme konusunda her türlü imkânı kullanma durumları varken bu ilâhî kitabın bir benzerini ortaya koymaktan aciz kalmalarının açık bir mucize sayılması daha anlamlıdır. Nitekim Müseylimetülkezzâb gibi bazı kimseler böyle bir girişimde bulunmuşlar ancak bu girişimleri basitlikten öteye gidememiştir. Ayrıca Kur'an'ın sadece fesahat ve belâğat yönüyle değil, aynı zamanda gaybî haberlerinin vuku bulması, çift yaratılma,³⁶ rüzgarların aşılacağı olarak gönderilmesi,³⁷ canlılığın sudan yaratılması³⁸ gibi ilmî haberlerinin gerçekleşmesi ve yukarıda zikredilen pek çok özelliğiyle de mucize olduğunu söylemek gerekmektedir.

Buradan hareketle tehdâdî olgusunun, Kur'an'ın Allah katından olduğuna dair şahitliğin çok güçlü bir delili olduğunu ortaya koyduğu söylenebilir. İşte Allah'ın şahitliği, Kur'an'ın bu özellikleriyle ortaya konmaktadır.

3.2.2. Bağlamsal Karîneler

Nisâ 166. âyetin siyâkında da Kur'an'ın, insanlara sunulmuş güçlü delil oluşunu çeşitli kelimelerle anlatan âyetler bulunmaktadır. Bu âyetler, Kur'an'ın bir hakikat olduğunu, gerçeği anlattığını,³⁹ özellikle de hakka dair güçlü bir delil/burhân⁴⁰ sıfatlarını taşıdığını vurgulamaktadır. Bunlar, Kur'an'ın Allah tarafından indirilmiş bir gerçek olduğunu anlatan şahitlikle ilgili âyetin etrafında anlam örgüsünü güçlendiren “delil karîneleri”⁴¹ demektir. Zira temel konuları anlatmada Kur'an'ın yöntemlerinden biri de o konunun siyâk sibâkında yer alan ve anlamı güçlendiren başka âyetlerle onu desteklemektir. Aynı vurguyu Kur'an bütünlüğünde⁴² de görmek mümkündür.

Allah Teâlâ, Hz. Peygambere indirdiği bu mucize kitapla onun nübüvvetinin hak ve doğru olduğuna şahitlik etmektedir.⁴³ İlgili âyetin *أَنْزَلَهُ بِعَلْمِهِ* kısmı, müfesser⁴⁴ cümledir. Bu cümlenin, Allah'ın Kur'an'ı delil göstererek onu kendi ilmiyle gönderdiğini açıklayan bölüm olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla Allah, bu Kur'an'ı kendi ilmiyle indirdiğine yine bu Kur'an'ı delil/belge (*بِشَهِدٍ مَّا أَنْزَلَ إِلَيْكَ*) olarak göstermektedir. Bunu da Kur'an içi ve dışı delillerle bağlantılı bir şekilde ortaya koymaktadır. Böyle bir

³⁶ Yâsîn 36/36; Maurice Bucaille, *Kitab-ı Mukaddes Kur'an ve Bilim “La Bible le Coran, et la science”*, çev. Suat Yıldırım (İzmir: Türkiye Öğretmenler Vakfı, ts.), 280-282.

³⁷ el-Hicr 15/22.

³⁸ el-Enbiyâ 21/30; Bucaille, *Kitab-ı Mukaddes Kur'an ve Bilim*, 276.

³⁹ en-Nisâ 4/170.

⁴⁰ en-Nisâ 4/174.

⁴¹ Aydın Temizer, *Kur'an Tefsirinde Karine* (İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 2016), 80-81.

⁴² el-En'âm 6/104, 157; el-A'râf 7/63; Yûnus 10/108; el-Mü'min 40/28. Ayrıca bk. Fuâd Abdülbâki, *el-Mu'cemü'l-müfehres li-elfâzî'l-Çur'âni'l-Kerîm* (Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1994), 240.

⁴³ Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 1/625; Zeki Duman, *Beyânü'l-Hak* (Ankara: Fecr Yayınları, 2016), 2/1653.

⁴⁴ Muhyiddin b. Ahmed Mustafa Derviş, *İ'râbü'l-Çur'ân ve beyânüh* (Suriye: Dâru'l-İrşâd, 1415), 2/385.

durum, Kur'an'ın Allah'ın şahitliğinin delili ve beyyinesi olduğu ortaya koymaktadır.

3.2.3. Önceki Kitapları Tasdik Etmesi

Nisâ 166. âyetin, Kur'an'ın hak kitap olduğuna dair Ehl-i kitabın elindeki Tevrat ve İncil ile de bağlantısı bulunmaktadır. Zira önceki Kitap'ları tasdik eden Kur'an, içindeki bilgilerin birçoğunun bir şekilde Tevrat'ta ve İncil'de de bulunduğunu söylemektedir.⁴⁵ Allah'ın Kur'an hakkındaki şahitliğini anlatan söz konusu âyetin sibâkında anlatıldığına göre⁴⁶ Allah Teâlâ; Nûh, İbrâhim, İshak, Ya'küb, Eyyûb, Yûnus, Yûsuf, Mûsâ ve İsâ gibi peygamberleri elçi gönderip onlara kitaplar indirdiği gibi Hz. Muhammed'e de Kur'an'ı indirmiştir.⁴⁷

İlgili âyetin nüzûl sebebine bakıldığında, Ehl-i kitabın bu tasdik olayını bildikleri halde böyle bir gerçeği inkâr ettikleri görülmektedir. İbn Abbas'tan rivayet edildiğine göre bir gün bir Yahudi grup Hz. Peygamberin yanına geldi. Hz. Peygamber, onlara: "Allah biliyor ki siz, benim Allah'ın resulü olduğumu çok iyi biliyorsunuz!" dedi. Onlarsa bunu bilmediklerini söylediler. Bunun üzerine Allah, Nisâ 166. âyetini indirdi.⁴⁸ Başka bir rivayete göre de bu âyet, Yahudiler hakkında inmiştir. Zira Hz. Peygamber, onları nübüvvetine tâbi olmaya davet etti. Onlarsa bunu ellerindeki kitaplar yoluyla bildikleri halde tanımadıklarını söyleyerek inkâr ettiler.⁴⁹ Oysa ki Ehl-i kitap, kendi kitaplarına nasıl inanıyorsa Hz. Muhammed'e ve bu Kur'an'a da öyle inanmalı(ydı)lar. Çünkü Kur'an, o kitapların asıllarını tasdik etmektedir. Böyle bir durum, onların ellerindeki kitapların, pek çok konuda Kur'an'la benzerlik taşıdığını göstermektedir. Onlara inananlar, tutarlılık⁵⁰ açısından Kur'an'a da inanmalıdırlar.⁵¹ Ancak ne var ki bazı oryantalistlerce pek çok konuda olduğu gibi bu konuda da istismarcı davranış, azalarak da olsa süregelmektedir. Onlar, Kur'an'ın Kitâb-ı Mukaddes'i tasdik etmesini ortak değerlerin aynı ilâhî kaynağı göstermesi şeklinde değerlendirmek yerine bunu Hz. Peygamberin bazı bilgileri Kitâb-ı Mukaddes'ten kopyaladığı şeklinde yorumladılar.⁵² Oysa Kur'an'ın önceki kitapları tasdik etmesi, onların doğrusuna doğru, yanlışına da yanlış demek şeklinde gerçekleşeceğini Kur'an'ın "müheymin/denetleyici"⁵³ özelliğinden anlamak mümkündür. Eğer Kur'an onları taklit

⁴⁵ el-Bakara 2/41; Âl-i İmrân 3/81; el-En'âm 6/92; Yusûf 10/11, eş-Şuarâ 26/197. Ayrıca bk. Fuâd Abdülbâki, *el-Mu'cemü'l-müfehres*, "sdg", 516. Kur'an'ın Kitâb-ı Mukaddes ile farklı ve aynı konuları için bk. Ömer Faruk Harman, "Kur'an", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2002), 26/412-413.

⁴⁶ en-Nisâ 4/164.

⁴⁷ Duman, *Beyânü'l-Hak*, 2/1653.

⁴⁸ Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, 9/409.

⁴⁹ Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, 9/409.

⁵⁰ Bulut, *Mücadele ve Peygamber*, 122.

⁵¹ Bayraktar Bayraklı, *Yeni Bir Anlayışın Işığında Kur'an Tefsiri* (İstanbul: Bayraklı Yayınları, 2008), 459.

⁵² Ömer Faruk Harman, "Kitâb-ı Mukaddes", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2002), 26/75-76.

⁵³ el-Mâide 5/48.

etseydi Hz. Üzeyr'in ve Hz. İshâ'nın Allah'ın oğlu olduğunu⁵⁴ temelden reddeder miydi? Kur'an'ın, Kitâb-ı Mukaddes'ten taklit yoluyla "bilgi aşırma"dığı, bazı Yahudi kaynaklarının Hz. Ya'küb gibi pek çok peygambere iftiralarına karşı çıkararak doğrusunu ortaya koymasından (*tashih*) da bilinmektedir.⁵⁵ Böylece Kur'an, önceki kitapların asıllarını tashih etmek ve sonradan bozulan taraflarını da tenkit etmekle orijinal olarak ilâhî mesajın devamı olduğunu göstermektedir. Yani aralarında bir taklit ilişkisi değil, tashih-tenkit şeklinde tasdik ilişkisi bulunmaktadır.

Buradan hareketle denebilir ki Kur'an'ın Allah katından olduğunun bir delili de önceki kitaplarla tasdik ilişkisidir. Bu bilgilerin, tasdik olgusunun Kur'an'ın hak kitap olduğuna dair Allah'ın şahitliğinin somut bir delili olduğunu ortaya koyduğu görülmektedir.

3.3. Totoloji Sorunu ve İstidlâlî Bilgi Yöntemi Analizi

Yukarıda da değinildiği gibi birinci yaklaşımdaki çeviri ve yorum çerçevesinde gözükten bazı farklılıklar, totoloji düşüncesine fırsat vermektedir. Bu konudaki totoloji nitelimesinde mantık hatasının bulunduğu anlaşılmakta ve bunun bir analizinin yapılması gerekmektedir. Çünkü bu konu ile mantığın kurallarından olan özdeşlik ilkesi birbirine karıştırılmaktadır. Özdeşlik, "Bir şey ne ise odur. Bir şey kendisinden başka bir şey değildir." Bu ilke "A, A'dır."⁵⁶ şeklinde formüle edilmektedir. Mesela "Kitap, kitaptır (A, A'dır)" önermesiyle "Kur'an, Allah'ın kitabıdır (A, B'dir)" demek farklı şeylerdir. Özdeşlik ilkesi, iki şey arasındaki ilişkiyi değil, bir şeyin kendisiyle aynı şey olduğunu ortaya koyan akıl ilkesi⁵⁷ olarak kabul edilir.

Bunu biraz açmak gerekirse birinci örnekte "Kitap, kitaptır (A, A'dır)" önermesinde her iki A da aynı şey, yani bir şeyin kendisi olma durumu vardır. Dolayısıyla burada bir totolojiden bahsetmek mümkündür. İkinci örnekteyse "Kur'an, Kur'an'dır (A, A'dır)" denmemekte, "Kur'an, Allah'ın kitabıdır (A, B'dir)" denmektedir. Yani Allah, Kur'an'ın kendi ilminden olduğuna (A), bu Kur'an (B) ile şahitlik etmektedir. Zira bu örnekte Allah'ın ilmi gayb olduğundan bilinmemekte fakat bu bilinmezlik O'nun indirdiği mucize kitap ile bilini hale gelmektedir. Bu durumda A, B ile bilinir ve ispatlanır duruma gelmiş olmaktadır. Yani "A, B'dir" örneğinde gayb âlemine ait olan bir bilgi, şehâdet âleminde⁵⁸ bulunan Kur'an deliliyle ispatlanmış olmaktadır. Allah'ın şahitliği de işte böylesi bir delile dayanarak görülür, bilinir ve ispatlanabilir bir gerçeklik konumuna gelmiş olmaktadır. Buradan hareketle Kur'an'ın Allah'ın kitabı olduğunun delili, güçlü bağlantılara sahip olması sebebiyle Kur'an'ın

⁵⁴ et-Tevbe 9/30.

⁵⁵ Geniş bilgi için bk. Bucaille, *Kitab-ı Mukaddes Kur'an ve Bilim*, 73-162.

⁵⁶ İbrahim Çapak, *Ana Hatlarıyla Mantık* (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2013), 16.

⁵⁷ Çapak, *Mantık*, 16.

⁵⁸ Benzer bir yaklaşım için bk. Fatih Topaloğlu, *Felsefi ve Teolojik Açından Mucize* (İstanbul: Rağbet Yayınları, 2001), 130.

kendisidir,⁵⁹ denebilir.

Böyle bir delil sunma olayı, gayb âlemine ait soyut bir bilgi ve şahitliğin, ancak şahadet âleminde somut olarak belgelenmesi ile gerçekleşmesi anlamına gelmektedir. Bazı müfessir-mütakellimler, buna benzer bir akıl yürütmeye elde edilen çıkar-sama yöntemine “görünenden örnekleme yoluyla görünmeyeni ispatlama (*el-istidlâl bi’ş-şâhid ‘ale’l-gâib*)”⁶⁰ demektedirler. Yani istidlâlî bilgi, bilinenden hareketle bilinmeyeni akıl yürütmeye elde etmeye dayanır.⁶¹ Dolayısıyla Hz. Peygamberin, Kur’an gibi bir benzeri ortaya konamayan bir gerçekle insanlara meydan okuması gibi deliller, Kur’an’ın ilâhî kaynaklı olduğu çıkarımına ulaştıran bir istidlâl yolunun güçlü araçları demektir.⁶² Zira “gayb ile ilgili bütün bilgilerimiz istidlâlîdir.”⁶³ istidlâlî bilgiyle imansa ancak araştırmayla elde edilen bilginin kesinliğine bağlıdır.⁶⁴

Kur’an’ın Allah’tan olduğu sonucuna ulaşırken şu iki unsur dikkat çekmektedir: Delil ve şahitlik. “Delil, bilinmesi başka bir şeyin bilinmesini gerektiren şey”⁶⁵ demektir ki, Kur’an’ın mucize olması bir delildir. Bu konudaki şahitlikse Allah’ın, meleklerin ve dolayısıyla insanların Kur’an’ı delil göstererek onun hak kitap olduğunu söylemesidir. Kur’an’da buna benzer uygulamaları başka örneklerde görmek mümkündür.⁶⁶ Onda bazen doğrudan veya dolaylı delil (*delîl, beyyine, burhân*) ve şahit ikilisi beraber anlatılır. Örneğin Yusuf kıssasında bir şahidin, gömleğin arkadan yırtılması (deliline) bakarak şahitlik etmesi⁶⁷ anlatılmaktadır. Bu olayda kimin kime saldırdığı olayı, ispatlanıncaya kadar insan için bir iddia ve gaybdır. Orada bulunan bir şahidin, gömleğin arkadan yırtılması deliline bakarak Hz. Yusuf’un masumluğuna hükmetmesi, ispattır.⁶⁸ Bu durumda şahitlik, belli bir delille gerçekleşmiş olmaktadır. Bazen de şahit ve burhân ikilisi ayrı âyetlerde⁶⁹ de olsa birbiriyle ilişkili kullanılmaktadır. Bu âyetlerde Hz. Peygamber bir şahit, Kur’an beyyine olarak belirtilmektedir. Bazı müfessirler de Nisâ 166’nın yorumunda bu doğrultuda açıklama yaparak Allah’ın, peygamberine indirdiği (delil) ile şahitlikte bulunmasının tıpkı davayı güçlü delillerle

⁵⁹ Erdem Uygan, “Hikmet Çalışmaları-Kur’an’ın Allah’ın Kitabı Olduğunun Delili” *YouTube* (23 Ekim 2017), 00:01-1:28.

⁶⁰ Râzî, *et-Tefsîrü’l-kebir*, 1/198, 4710; İbn Âdil, *el-Lübâb*, 1/287.

⁶¹ Ebü’l-Hasen Ali b. Muhammed Seyyid Şerif el-Cürcânî, *et-Ta’rifât* (Beyrut: Dâru’l-Kütübî’l-İlmiyye, 1403/1983), 1/61, 64, 87; Bulut, *Mucize ve Peygamber*, 111, 112; Yusuf Şevki Yavuz, “İstidlâl”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2001), 23/325-328.

⁶² Muhammed b. Mahmûd Ebû Mansûr Mâtürîdî, *Kitâbü’t-Tevhid Tercümesi*, çev. Bekir Topaloğlu (İstanbul: İSAM Yayınları, 2005), 13, 257.

⁶³ Abdulhamid Sinanoğlu, *Sistematik Kelâm* (İstanbul: Hikmetevi Yayınları, 2022), 25.

⁶⁴ Sinanoğlu, *Sistematik Kelâm*, 28.

⁶⁵ Cürcânî, *et-Ta’rifât*, 1/140; Yusuf Şevki Yavuz, “Delil”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1994), 9/136.

⁶⁶ Âl-i İmrân 3/86; Hûd 11/17; Yûsuf 12/81.

⁶⁷ Yûsuf 12/26.

⁶⁸ Diğer şahitlik türleri, konumuz dışında olduğundan onlara burada yer verilmemiştir.

⁶⁹ en-Nisâ 4/174; el-Ahzab 33/45.

ispatlama gibi mûcize ortaya koymak suretiyle ispatlaması şeklinde olduğu görüşündedirler.⁷⁰ Böylesi bir şahitlik sayesinde Allah, peygamberinin nübüvvetinin doğruluğunu sağlam delillerle ortaya koymaktadır.⁷¹

Bu durumda Kur'an'ın hak oluşunun şahitleri Allah, melekler, Resulullah ve insanlar olmaktadır. Allah ve melekler gayb⁷² olduklarından bu bilginin gerçekliği onlara doğrudan sorulamaz. Bunun için elde güçlü bir delil/kanıt gerekir. Bu sebeple de insan, elindeki Kur'an'a bakarak bunun Allah katından olup olamayacağını inceler. İnsan, Kur'an'ın meydan okumayla alâkalı mûcize kitap oluşuna, çeşitli karînelere ve içerisindeki birçok bilginin önceki kutsal kitapları tasdik etmesine bakarak bunun hiçbir insan tarafından yazılamayacağı, dolayısıyla da ancak Allah tarafından gönderilebileceğine şahit olur. Şahitlik de zaten görülen veya bilinen bir olgu üzerine yapılan bir eylemdir. Bu durumda denklemin bir tarafında Allah, diğer tarafında Kur'an bulunmakta ve böylece bu gayb-şehadet (A-B) arasındaki bağlantı, güçlü bir delil Kur'an'la sağlanmaktadır. Bu noktada Kur'an'ın Allah'ın kitabı olduğunun delili yine söz konusu özellikleriyle Kur'an (A, B); bunun yeryüzündeki şahidininse bunu bizzat ispatlayarak kabul eden insan olmaktadır. İşte Allah ve melekler, şahitliklerini Kur'an'ın bu özelliğini delil göstererek yapmaktadırlar. Çünkü Allah delilsiz, belgesiz, şahitsiz bir şekilde boş yere konuşmaktan münezzehdir. Allah, her fırsatta Kur'an'ın bir beşer, şair, kâhin, cin vb. sözü⁷³ olmadığını ispatlamak için çeşitli deliller sunar. O, iman edilecek bir konuda kesin deliller kullanma bağlamında beyyine,⁷⁴ sultân,⁷⁵ burhân,⁷⁶ furkân⁷⁷ vb. getirmeyi emreder. Delilli konuşan Kur'an'ın⁷⁸ burhân, hablullah, sultân, hüccet gibi isimlerinin⁷⁹ olması da bu sebeptir. Kur'an'ın, özellikle âhirete iman gibi gayb konularında çok sayıda delil sunarken kendisinin Allah'tan olduğunu çeşitli delillerle ortaya koymadığını söylemek doğru olmaz. Her insana gerçekleri göstermek, en azından inkârcıya,⁸⁰ yeterince güçlü delillerle uyarılmamaktan doğabilecek bir mazeret bırakmamak⁸¹ ve mü'mine de hidâyeti kolaylaştırmak için

⁷⁰ Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 1/625; Ebû Hayyân, *el-Bahrü'l-muhtâf*, 3/415.

⁷¹ Ali b. Muhammed el-Hâzin, *Lübâbü't-te'vîl fi me'âni't-tenzil* (Beyrut: Dâru'l-Fıkr), 1/625; Râzî, *et-Tefsîrü'l-kebürr*, 1/1593; Muhammed b. Ahmed eş-Şirbînî, *es-Sirâcü'l-münîr fi'l-i'âne* (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, ts), 1/277.

⁷² Zekeriyâ Pak, *Tefsîr Usûlü* (Ankara: Bilay, 2021), 45.

⁷³ Pak, *Tefsîr Usûlü*, 48-57.

⁷⁴ Hûd 11/17. bk. Bulut, *Mûcize ve Peygamber*, 31.

⁷⁵ et-Tûr 52/38.

⁷⁶ el-Bakara 2/111.

⁷⁷ el-Enfâl 8/29.

⁷⁸ Kur'an, bazen delilsiz konuşuyor (el-Haşr 59/11) gibi olsa da bunun arka planında yine Kur'an ve bununla bağlantılı dış deliller bulunmaktadır.

⁷⁹ Zülfikar Durmuş, *Kur'an'a Göre Kur'an* (İstanbul: Rağbet Yayınları, 2012), 26-127.

⁸⁰ Âl-i İmrân 3/112.

⁸¹ el-A'râf 7/164.

böyle yapar.⁸² Özcan'ın dediği gibi Kur'an, salt taklide, zanna, duyguya ve hayale dayalı bir imanı tasvip etmez, bilakis bilgiye, delile ve yakîne dayalı bir imanı teşvik eder.⁸³ Zihinleri böyle bir imana hazırlamak içinse akli ve gönül ikna eden pek çok âyetten örnekler verir. Bu sebeple O, her neye iman edilmesini istiyorsa o konuda akli, kalbi, maddî ve mânevî delilleri ortaya koymakta ve bunu iyice tefekkür edip kavradıktan sonra iman edilmesini istemektedir.

Bu bağlam dikkate alınarak yeniden vurgulamak gerekirse Öztürk'ün, totoloji yaklaşımıyla ilgili olarak "Ben, Allah kelâmıyım!", "Çünkü Allah kelâmıyım!" söylemi, "A, A'dır" önermesine dahil olduğundan konumuz açısından yanlış bir kurgulama, hatalı bir mantık çıkarımıdır. Zira Kur'an, Allah kelâmı oluşunu asla kuru bir iddiada bırakmamakta, bunu bizzat metin içi ve dışı delilleri (âyetler)⁸⁴ ve şahitleriyle ispatlamaktadır. Bu noktada "Ben, Allah kelâmıyım!" (A), çünkü "tehaddî, tasdik vb. delillere sahibim! (B)" denmeliydi.

O halde Kur'an, totolojik bir kısır döngü içine düşmeksizin ve dogmatik bir dayatmaya gitmeksizin nice delil, akli inceleme ve sorgulama ile inanılmasını istediği bu gibi konularda tahkik ehli olmayı emretmektedir. Kur'an, diğer yandan atalar dininin özelliği olan kör taklit, salt duygu, hayal ve mitos gibi kuruntulara dayalı inançları reddetmektedir.

"İşte bu, içinde hiçbir şüphe bulunmayan Kitap'tır."⁸⁵ âyeti, delilden yoksun bir iddia değil, sözü edilen gerekçelerle delillendirilmiş ve nice akleden insan tarafından şahit olunmuş bir gerçektir. Bilinçli bir mü'minin imanı, böylesi bir akli-kalbi gerçeğe dayanmaktadır. Yoksa Kur'an'ın, delil ve şahit göstermeksizin kendisine iman edilmesini istemesi olsaydı batıl, uydurma kitaplardan bir farkı olmazdı. Böyle bir durumda inkârcıların şu sözleri haklı olurdu:

*"Rahmân, hiçbir şey indirmemiştir. Siz, sadece yalan söylüyorsunuz."*⁸⁶ Oysa Allah'ın,

⁸² Burada bir noktaya dikkat çekmek önemli gözükmektedir. Kur'an'ın Allah'tan olduğuna dair kesin delil bulunması başka, ona iman etme olgusu daha başkadır. Önceki milletlere de nice delil ve mücize gelmesine rağmen onlar, bunu inkâr ettiler (el-İsrâ 17/101). Bir gerçeğe inanıp inanmama, kişisel tercihtir. Doğruya yanlış demek, kişisel tercih olmasaydı ve gerçeğe inanmak otomatik (cebrî/insiyakî/irade dışı) bir zorlama kabulüyle olsaydı bu dünya imtihanının bir anlamı kalmazdı. Âhirette verilecek cezanın sebebi de iradeye dayalı yanlış tercihte bilerek ısrarla oluşan inkârdan (en-Neml 27/14) doğacaktır. Dolayısıyla "Kur'an'ın sunduğu deliller, her insanı ikna edecek düzeyde değildir." gibi bir söz, yanlış anlaşılmaya müsait olduğundan bunun yerine onun kesin delilleri otomatik bir kabule zorlama mahiyetinde değildir, demek doğrudur. Bu nedenle de kesin delillerin ortaya konmasından sonra iş, iman edip etmemeye kalmaktadır. Batıla iman etmek nasıl batılsa hakka iman etmek de öyle haklıdır.

⁸³ Hanefî Özcan, *Epistemolojik Açından İman* (İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 1992), 62, 68-69.

⁸⁴ en-Nisâ 4/82; Fussilet 41/52-53.

⁸⁵ el-Bakara 2/2.

⁸⁶ Yâsîn 36/15. Ayrıca bk. el-En'âm 6/91.

inkârcılara böyle bir fırsat vermesi düşünülemez.

Allah, hak ile batılı birbirinden ayırmaktan aciz mi ki O'nun kitabı totolojik olsun? O, boş şey yaratmaktan münezzehe olduğu⁸⁷ gibi boş söz söylemekten de münezzehtir. İddia edildiği gibi iman; hiçbir sorgulama, tefekkür, bilgi, delil, ispat gerektirmeden bir sıçrama eylemi olsaydı⁸⁸ o zaman Budizm, Zerdüştlük, Hıristiyanlık ve putperestlik gibi dinlerin tamamının masum ve makbul olması gerekirdi. Zira bu dinlerin müntesipleri, yeterince doğru ve sağlam bir delil olmadan saf duygularla içlerine nasıl doğuyorsa fideist bir teslimiyetle iman ediyorlar. Öyleyse bunların da tamamen hak din olması gerekirdi. Oysa Kur'an, iman etmek için delil, ispat, akletme ve sorgulama⁸⁹ gibi eylemlerde bulunmayı ve bu sayede bir sağlam kulpa (*urvetü'l-vüskâ, hab-lullâh*)⁹⁰ tutunmayı istemektedir. Diğer taraftan körü körüne bir imanla kabul edilmiş put ve tâğutu reddetmeyi istemektedir.

Bu demektir ki Kur'an, şahadet âlemindeki sağlam bilgilere tutunarak gayb âlemine iman etme konusunda istidlâlî bir yöntem ortaya koymaktadır. Bu durumda Kur'an ile Allah'ın ilmi arasında ilmî bir bağın varlığı söz konusu edilmektedir. Bu da imanı hem akıl hem de gönül ile ilişkilendirmek anlamına gelmektedir. İki âlem arasında güçlü bir bağlantı olmaksızın çürük bağlara dayanan imansa zayıf olacaktır. Zira doğru bilgiye dayanmayan, salt bir duyguyla yapılan iman hakikate götürmeyebilir. Bilenlerle bilmeyenlerin bir olmayacağı⁹¹ ve taklitle tahkikin eşit tutulamayacağı gerçekleri bunu teyit etmektedir. Dolayısıyla birinci yaklaşımda belirli ölçüde bir isabetlilik olsa da şahadeti delilsiz olması ve bunun totolojiye alet edilmesine yol açması nedeniyle Nisâ 166. âyetin çevirisinin, ikinci yaklaşım doğrultusunda “*Fakat Allah, sana indirdiği bu Kur'an ile şehâdet etmektedir ki onu kendi ilmi ile indirmiştir.*” şeklinde yapılmasının daha isabetli olduğu söylenebilir.

Sonuç

Kur'an; doğru yolu gösteren, şüpheleri gideren, ihtilâfları kesen, bir benzeri Allah'tan başka hiç kimse tarafından asla ortaya konamayan ve şahadet âlemiyle gayb âlemi arasında bağ kuran ilâhî bir kitaptır. O, ele aldığı konuları anlamlar dünyasında Allah'a bağlayarak sistemli düşünmeye ve güçlü bir delille inanmaya teşvik etmektedir. Daha pek çok mükemmel sıfatları taşıyan bu Kitap, aynı zamanda söylediklerini delillendiren, çelişki, kısır döngü, hurafe ve kuruntudan uzak olan bir yönetime sahiptir. O, insanı gayba imanla alâkalı konularda akıl yürütme anlamında istidlâl yöntemine yönlendirmektedir. Bunu yaparken de şahadet âleminde açık delillere tutunarak gayb âlemindeki hakikate zihnen ve mânen ulaşmaya imkân vermektedir.

⁸⁷ Âl-i İmrân 3/191.

⁸⁸ Öztürk, *Meal Kültürümüz*, 10.

⁸⁹ Bir fâsığın haber getirmesinde onu iyice araştırmayı (*tebeyyün*) emreden âyet (el-Hucurât 49/6) bu konuyu da ışık tutar.

⁹⁰ el-Bakara 2/256; Âl-i İmrân 3/103.

⁹¹ ez-Zümer 39/9.

Meâl ve tefsirlerde Nisâ 166. âyeti; bir, Allah'ın, Hz. Peygambere indirdiğine şahitlik etmesi şeklinde, bir de Allah'ın, Kur'an'ın kendi ilmiyle indirdiğine bu **Kur'an ile** şehâdet etmesi anlamında Türkçe'ye aktarılmaktadır. Birinci yaklaşımda bu âyete Kur'an'ın Allah'tan olduğuna sadece Allah'ı ve melekleri şahit gösterecek şekilde anlam verilirken ikinci yaklaşımda Kur'an'ın Allah'tan geldiği hakkında Allah ve meleklerin şahitliğine Kur'an'ı delil gösterecek biçimde anlam verilmektedir. İlk yaklaşımdaki şahitlik delilsiz olunca bazılarınca buradan bir totoloji doğduğu söylenmektedir. Zira burada konu, Kur'an'ın şahidinin yine kendisi olduğu şeklinde anlaşılakta ve bu anlayış, mantığın "bir şeyin şahidinin yine kendisi olamayacağı" ve "A, A'dır" demenin totoloji oluşturacağı şeklinde kurgulanmaktadır. Oysa ilgili âyetin bu şekilde ele alınmasında bir kurgulama, mantık hatası bulunmaktadır. Çünkü konu "A, A'dır" şeklinde değil, "A, B'dir" düzleminde ele alınmalıdır. Bu ikincide kurgu, Kur'an'ın Allah'tan geldiğinin (A) delili, yine bu Kur'an'dır (B) olarak şekillenmektedir. Yani A'nın ispatı B olunca burada bir totoloji sorunu doğmamaktadır. Bu noktada en önemli konu, B'nin ispatıdır.

İkinci yaklaşım, bizim de katıldığımız bir görüş olarak, Kur'an'ın Allah'tan geldiğinin (A) delilinin yine bu Kur'an olduğunu (B) onun siyâk sibâk ve genel bağlamından yararlanarak tehdâfî, tasdik ve bağlamsal karînelere ispatlamaktadır. Bu anlayış, ilgili âyeti "*Fakat Allah, sana indirdiği bu Kur'an ile şehâdet etmektedir ki onu kendi ilmi ile indirmiştir.*" şeklinde çevirirken şahit ve delil unsurunu göz önüne almaktadır. Bu durumda da Allah'ın ve meleklerin şahitliğinin, Kur'an delili üzerinde gerçekleştiği görülmektedir.

Bu sonuçların aşağıda yer alan maddeler ile ifade edilmesi mümkündür:

- a. Kur'an, totolojik kısır döngü ve kuru bir iddiaya dayanarak gayba iman etmeyi emreden batıl din ve ideolojilerin yönteminden uzaktır.
- b. Allah'ın, meleklerin ve Resulullah'ın, Kur'an'ın hak olduğuna dair şahitlikleri her insanın görüp bileceği delillerle ispatlıdır. Kur'an'ın Allah'tan olduğunun delili, yine bu mucize Kitap olmaktadır. Bu ispat, genel kapsamda Kur'an içi ve dışı delillere dayanmaktadır.
- c. Kur'an'da, gayb âlemine iman etme (A) emredilirken bunun şahadet âleminden bir delilinin olmasını (B) isteme olgusu, akıl yürütme (*istidlâl*) yöntemiyle gerçekleşmektedir.
- d. Söz konusu gerekçelerden dolayı Nisâ 166. âyetin, birinci gruptakilerin çevirisi de doğru olmakla birlikte, ikinci gruptakilerin yaklaşımına benzer şekilde çevrilmesinin Kur'an bağlamına daha uygun olduğunu söylemek mümkündür.

Kaynakça

- Abdülbâkî, Muhammed Fuâd. *el-Mu'cemü'l-müfehres li-elfâzi'l-Ḳur'âni'l-Kerîm*. Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1994.
- Âlûsî, Ebü's-Senâ Şehâbeddin Mahmûd. *Rûhu'l-me'ânî fi tefsîri'l-Ḳur'âni'l-'azîm ve's-seb'î'l-me'sânî*. 30 Cilt. b.y.: Dâru'l-Fikr. Beyrut, 1983.
- Arslan, Hulusi. "Kur'an'ın İman Öğretileri Işığında Fideizm'in Kritiği". *İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi [Mesned İlahiyat Araştırmaları Dergisi]* 2/1 (2011), 49-69.
- Bayraklı, Bayraktar. *Yeni Bir Anlayışın Işığında Kur'ân Tefsiri*. İstanbul: Bayraklı Yayınları, 2008.
- Bilgin, Abdulcelil. *Kur'an Meallerindeki Anlatım Bozuklukları*. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2012.
- Bilmen, Ömer Nasuhi. *Kur'an'ı Kerim'in Türkçe Meâli Âlisi ve Tefsiri*. İstanbul: Kahraman Cilt-Yayıncılık, ts.
- Bucaille, Maurice. *Kitab-ı Mukaddes Kur'an ve Bilim "La Bible le Coran, et la Science"*. çev. Suat Yıldırım. İzmir: Türkiye Öğretmenler Vakfı, ts.
- Bulut, Halil İbrahim. *Kur'an Işığında Mûcize ve Peygamber*. İstanbul: Rağbet Yayınları, 2002.
- Bursevî, İsmâil Hakkı. *Rûhu'l-beyân*. 10 Cilt. b.y.: Dâru İhyâi't-Türâs, ts.
- Cevizci, Ahmet. *Paradigma Felsefe Sözlüğü*. İstanbul: Paradigma Yayınları, 1999.
- Cürcânî, Ebü'l-Hasen Alî b. Muhammed Seyyid Şerif. *et-Ta'rifât*. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1403/1983.
- Çapak, İbrahim. *Ana Hatlarıyla Mantık*. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2. Basım, 2013.
- Çelebi, İlyas. *İslâm İnanç Sisteminde Akılcılık ve Kadı Abdulcebbar*. İstanbul: Rağbet Yayınları, 2002.
- Derviş, Muhyiddin b. Ahmed Mustafa. *İ'râbü'l- Ḳur'ân ve beyânüh*. 10 Cilt. Suriye: Dâru'l-İrşâd, 1415.
- Duman, Zeki. *Beyânü'l-Hak*. Ankara: Fecr Yayınları, 2016.
- Durmuş, Zülfiakar. *Kur'an'a Göre Kur'an*. İstanbul: Rağbet Yayınları, 2012.
- Ebû Hayyân, Muhammed b. Yûsuf b. Alî. *el-Bahrü'l-muḥîṭ*. thk. Sıdkî Muhammed. Beyrut: Dâru'l-Fikr, 2003.
- Feyzû'l-Furkân Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meâli. çev. Hasan Tahsin Feyizli. İstanbul: Server Yayınları, 2013.
- Gündüz, Şinasi. "Hıristiyanlık". *Dünya Dinleri*. ed. Şinasi Gündüz. İstanbul: MilelNihal Yayınları, 2019.

- Güler, Büşra Nur. “Sîret-Nüzûl İlişkisi Bağlamında Bedir ve Hendek Savaşı’nda Meleklerin Yardımı Meselesi”. *Hadis ve Siyer Araştırmaları* 3/1 (2017), 43-74.
- Harman, Ömer Faruk. “Kur’an”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 26/412-414. Ankara: TDV Yayınları, 2002.
- Harman, Ömer Faruk. “Kitâb-ı Mukaddes”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 26/75-76. Ankara: TDV Yayınları, 2002.
- Hâzin, Ali b. Muhammed. *Lübâbü't-te'vîl fî me'âni't-tenzîl*. Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1399/1979.
- İbn Abbas, Ebû'l-Abbâs Abdullah İbn Abbâs. *Tenvîrü'l-mikbâs min tefsîri İbn 'Abbâs*. haz. Ya'kûb el-Fîrûzâbâdî. Lübnan: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, ts.
- İbn Âdil, Ebû Hafs Ömer b. Ali. *el-Lübâb fî 'ulûmi'l-Kitâb*. thk. Âdil Ahmed, 20 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1998.
- İşler, Emrullah. “Çokanlamlılık, Anlam Daralması ve Kur’an’ın Türkçe Çevirilerinde Yapılan Yanlışlar”. *Kur'an ve Dil, Dilbilim ve Hermenötik Sempozyumu (Yüzüncü Yıl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi)*. ed. Necati Kara. Erzurum: Bakanlar Matbaası, 2001.
- Kadı Abdulcebbar. *Dinin Temel İlkeleri (el-Muhtasar fî Usulî'd-Din)*. çev. Hulusi Arslan. İstanbul: Endülüis, 2017.
- Karaman, Hayrettin vd. *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*. Ankara: DİB Yayınları, 2007.
- Kısa Açıklamalı Kur'an-ı Kerim Meâli. çev. Mahmut Kısa. Konya: Armağan Yayınları, 2013, Nisâ 4/166.
- Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meâli*. çev. Hayrettin Karaman vd. İstanbul: TDV Yayınları, 2007, en-Nisâ 4/166.
- Kur'an-ı Kerim Meâli Anlam ve Yorum Merkezli Çeviri*, çev. Mustafa Öztürk. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2018.
- Kur'ân-ı Kerîm Meâli*. çev. Halil Altuntaş - Muzaffer Şahin. Ankara: DİB Yayınları, 16. Basım, 2009.
- Kur'an-ı Hakîm ve Meâl-i Kerim*, çev. Hasan Basri Çantay. İstanbul: İslâm Mecmuası, 1984.
- Kur'anı Kerim Mealleri. “Nisâ 4/166”. Erişim 25 Eylül 2022. <http://www.kuranmeali.com>
- Kurtubî, Muhammed b. Ahmed. *el-Câmi' li-ahkâmi'l-Kur'ân ve'l-mübeyyin limâ tezammenehû mine's-sünneti ve âyi'l-furkân*. thk. Ahmet Berdûnî. 20 Cilt. Kahire: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1964.
- Mealler.org. “Nisâ 4/166”. Erişim 25 Eylül 2022. mealler.org/SureveAyetler.aspx?sureid=004&ayet=166

- Mukâtil b. Süleymân, Ebû'l-Hasan b. Beşîr. *Tefsîru Mukâtil b. Süleymân*. thk. Ahmed Ferîd. 3 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2003.
- Mâtürîdî, Muhammed b. Mahmûd Ebû Mansûr. *Te'vilâtü'l-Ḳur'ân*. thk. Mecdî Bâslûm. 10 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2005.
- Mâtürîdî, Muhammed b. Mahmûd Ebû Mansûr. *Kitâbü't-Tevhid Tercümesi*. çev. Bekir Topaloğlu. İstanbul: İSAM Yayınları, 2005.
- Nesefî, Ebû'l-Berekât Abdullah. *Tefsîrû'n-Nesefî*. thk. Mervân Muhammed. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'n-Nefâis, 2005.
- Özcan, Hanefi. *Epistemolojik Açıdan İman*. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 1992.
- Öztürk, Mustafa. *Kıssaların Dili*. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2014.
- Öztürk, Mustafa, *Meâl Kültürümüz*. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2008.
- Pak, Zekeriya. *Tefsir Usûlü*. Ankara: Bilay, 2021.
- Râzî, Fahrüddîn Muhammed b. Ömer. *et-Tefsîrû'l-kebîr*. 32 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Fikr. 4. Basım, 1981.
- Sinanoğlu, Abdulhamid. *Sistematik Kelâm*. İstanbul: Hikmetevi Yayınları, 2022.
- Suyûtî, Celaleddin. *Kur'an İlimleri Ansiklopedisi El-İtkân fî Ulûmi'l-Kur'an*. çev. Sakıp Yıldız vd. İstanbul: Madve Yayınları, ts.
- Şîrbînî, Muhammed b. Ahmed. *es-Sirâcü'l-münîr fi'l-i'âne*. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye. 4. Basım, ts.
- Taberî, Muhammed b. Cerîr b. Yezîd. *Câmi'u'l-beyân fî tefsîri'l-Ḳur'ân*. thk. Ahmed Muhammed Şâkir. 24. Cilt. b.y.: Müessesetü'r-Risâle, 2000.
- Temizer, Aydın. *Kur'an Tefsirinde Karîne*. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 2016.
- Tiyek, Fatih. *Kur'an'ı Anlamada Bağlamın Rolü ve Meallerdeki Bağlamsal Sorunlar*. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2015.
- Topaloğlu, Fatih. *Felsefî ve Teolojik Açıdan Mûcize*. İstanbul: Rağbet Yayınları, 2001.
- Uygan, Erdem. "Hikmet Çalışmaları-Kur'an'ın Allah'ın Kitabı Olduğunun Delili". *You Tube*. Yayın Tarihi 23 Ekim 2017), 00:01-1:28. www.youtube.com/watch?v=btV9VjtHVQY
- Ünverdi, Mustafa. "Din Karşıtı Yayınlar ve Gençlerde Ateistik Eğilimin Nedenleri". *VII. Dini Yayınlar Kongresi*. ed. Huriye Martı. İstanbul: DİB Yayınları, 2019.
- Yavuz, Yusuf Şevki. "Delil". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 9/136-138. İstanbul: TDV Yayınları, 1994.

- Yavuz, Yusuf Şevki. “İ‘câzü’l-Kur’an”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 21/403-406. İstanbul: TDV Yayınları, 2000.
- Yavuz, Yusuf Şevki. “İstidlâl”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 23/325-328. İstanbul: TDV Yayınları, 2001.
- Yavuz, Yusuf Şevki. “Sarfe”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 36/140-141. İstanbul: TDV Yayınları, 2009.
- Yazır, Elmalılı Muhammed Hamdi. *Hak Dini Kur’an Dili*. sad. İsmâil Karaçam vd. 10 cilt. İstanbul: Azim Dağıtım, ts.
- Yurdağür, Metin. “Devir”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 9/230-231. İstanbul: TDV Yayınları, 1994.
- Zemaşerî, Ebü’l-Kâsım Mahmûd b. Ömer. *el-Keşşâf ‘an haqâ’iki gavâmi’i’t-tenzil ve ‘uyûni’l-eqâvil fi vücûhi’t-te’vil*. thk. Abdurrezzâk Mehdî. 4 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi’t-Türâs, ts.

An Analytical Approach to Two Different Translations of the 166th Verse of Sûrat (Surah) al-Nisâ³ and the Problem of Tautology

Extended Summary

Today, there are different translations of many meanings of Qur'ân and tafsirs. One of these different translations is related to the 166th verse of Nisa. This verse deals with the testimony that the Qur'ân is from Allah. The meanings of Qur'ân are divided into two as to whether this testimony is evidenced or not. A group of translators is making a translation stating that this testimony took place without evidence (The witness here is Allah, but it is not clearly stated that the proof is the Qur'ân). Another group states that this testimony took place with the evidence of the Qur'ân. The translation made by the first group (evidence-free) leads to the claim of tautology. How to solve the problem of tautology is an important part of the issue. In translations expressing that testimony must be evidenced, the forms of proof must be revealed.

Those who take witnessing without evidence as a basis translate the 166th verse of Nisa as follows: "But Allah beareth witness that what He hath sent unto thee He hath sent from His (own) knowledge, and the angels bear witness: But enough is Allah for a witness."

Accordingly, the witnesses that the Qur'ân was revealed with the knowledge of Allah are Allah and the angels. In this way, the Messenger of Allah gained a high moral and spiritual power. However, the testimony in question in these translations and tafsirs is not proven by any concrete evidence that people will see.

Unless the witnessing is proven with strong evidence in the hands of all people, some dilemmas arise. Because such an approach leads to the idea of tautology. In other words, the translation of the relevant verse according to the first approach may be correct in the Qur'ân's unique method. However, it is problematic to use this approach as a means to claim that there is a tautology in the Qur'ân. We do not encounter such an approach, which we see only in Ozturk, in tafsirs. While the tafsirs deal with the subject with a fragmentary and holistic approach, Ozturk interprets the first approach within the subject of tautology. Because the issue here is understood as the witness of the Qur'ân itself. This understanding is constructed as follows: "A witness of something cannot be himself again." and the "A is A proposition is a tautology." However, there is a constructive and logical error in handling the relevant verse in this way. Because the subject should not be handled as "A is A", but as "A is B". In this second approach, the structure is shaped as "the proof that the Qur'ân comes from Allah (A), this is the Qur'ân (B)". So the proof of A is B. Therefore, there is no tautology problem here. The most important point in this regard is the proof of B.

According to those who take evidential testimony as the basis, the 166th verse of Nisa can be translated as follows: "But Allah bears witness with this Qur'ân that He

has revealed to you that He has sent it down with His own knowledge. Angels also testify to this. Allah is sufficient as a witness.”

In most of the tafsirs, the following emphasis comes to the fore regarding this verse: The proof that the Qur’ān was sent down from Allah is again this Qur’ān. In other words, Allah and the angels testify on the evidence of the Qur’ān. Thus, both God's and angels' testimonies on this issue take place, and this witnessing is concretely presented to all humanity with evidence such as the Qur’ān.

In the second approach, it is tried to prove that the 166th verse of Nisa, the Qur’ān, is a book that came from Allah, with the evidence belonging to the context inside and outside the verse.

In the second approach, it is tried to prove that the 166th verse of Nisa, the Qur’ān, is a book that came from Allah, with the evidence belonging to the inside and outside the context of the verse. They say that this proof took place between Allah, angels, Muhammad, and Qur’ān. They base their thoughts on the following elements within the integrity of the Qur’ān:

a. Challenge (Tahaddi)

The Qur’ān says, “If you are in doubt about the Qur’ān which We have revealed to Our servant, then bring a surah like it!”. People are incapable of producing its like. Because the Qur’ān contains the following elements:

- Unique verse (linguistics) unity in language and style,
- Unseen news about the future such as the Byzantine wars and the entrance to Mecca,
- Divine aid as in the Battle of Badr,
- Scientific news about the creation of living things in the form of male-female,
- Natural proofs strong enough to convince the mind and heart,
- Universal values such as preventing evil, putting forward justice and right,
- Consistent, non-contradictory structure,
- It is a miraculous book that has no analogs.

b. Contextual Indicators

In the context of the 166th verse of Nisa, some verses explain the fact that the Qur’ān is strong evidence presented to people with various words. These verses emphasize that the Qur'an is a truth, that it tells the truth, and especially that it bears the attributes of strong evidence about the truth. The Qur'an uses the method of reasoning to believe in the unseen world based on the information in the visible world.

c. Certification of Previous Books

The 166th verse of Nisa also has a connection with the Torah and the Bible that the Qur'ân is the true book. Because the Qur'ân, which confirms the previous Books, says that most of the information in it is also found in the Torah and the Bible. From this point of view, it can be said that another proof that the Qur'ân is from Allah is the relationship of confirmation with the previous books. This confirmation is concrete evidence of Allah's witness that the Qur'ân is the true book.

Keywords: Tafsîr, Meaning of Qur'ân, Tautology, Evidence, Istidlâl.